

PSYCHOSOCIAL SUPPORT FOR THE EDUCATIONAL PROCESS PARTICIPANTS AS AN INDICATOR OF THE QUALITY OF EDUCATION UNDER MARTIAL LAW

Liubomyra Iliichuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor at the Department of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine, e-mail: liubomyra.iliichuk@pnu.edu.ua

The article emphasizes that Russia's armed aggression against Ukraine has significantly affected the security situation and the deterioration of the psychological state of the educational process participants, which is a dangerous phenomenon in the context of ensuring the quality of education. The necessity of creating a safe educational environment to reduce the impact of risk factors on the mental health of students, their parents and educators is put stress on. The challenges faced by the psychological service in the education system during the war are identified, in particular the growing number of people who are in need of psychological help and support, an insufficient number of trained practical psychologists and educators for providing psychological support and first psychological aid to the educational process participants, an imperfect system of support for educators and practical psychologists while working in stressful conditions, parents' lack of awareness of mental health issues and mechanisms for providing psychological support to their children. The article highlights the peculiarities of providing psychosocial support to children and adults affected by the war in crisis situations as well as the mechanisms of psychological self-help as a factor of stress resistance and internal potential to withstand psychological trauma during the war. The ways of implementing the educational policy to ensure constant supervision and timely provision of psychosocial support for the educational process participants under martial law are revealed, which is a guarantee and a necessary prerequisite of quality education in accordance with the goals and objectives of the education system. The results of an empirical study into the war's impact on the life of students and their mental health have shown that their psychological state underwent significant changes during martial law, which led to the weakening of academic motivation and a deterioration in learning outcomes. It is concluded that psychosocial support for the educational process participants is a prerequisite for ensuring the quality of education in the conditions of war and in the post-war period.

Keywords: psychosocial support, psychological safety, educational environment, quality of education, Ukrainian education, martial law.

Стаття надійшла до редакції / Received 07.09.2023

Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023

Унікальність тексту 90 % (Unicheck ID1015545848)

© Ілійчук Любомира Василівна, 2023

DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-21>

УДК 316.4.063.3:376-056.36-053.6

Анна Андріївна Катеринич
ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9481-2688>
аспірантка другого року навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна
a.katerynych.asp@kubg.edu.ua

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ МОЛОДІ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ: АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

В оглядовій статті окреслено напрями розбудови системи соціального інтегрування молоді із інтелектуальними порушеннями. Визначено, що молодь з інтелектуальними порушеннями – це особи, які мають якісні та кількісні відхилення розвитку розумових здібностей та повністю або частково

втрапили здатність самостійно виконувати певні функції в результаті захворювання, отриманої травми або порушення, яке виникло в момент народження. Було визначено, що соціальна інтеграція молоді з інтелектуальними порушеннями – це процес надання реальних можливостей брати участь у всіх видах і формах життя соціуму на рівні і разом з іншими представниками суспільства в умовах, що компенсують відхилення в розвитку.

Ключові слова: соціальна інтеграція, інтелектуальні порушення, соціально-педагогічна допомога, реабілітаційні заходи, інвалідність.

Вступ. Держава Україна формує соціально-економічну політику стосовно забезпечення захисту прав та інтересів громадян з інвалідністю, зокрема з інтелектуальними порушеннями, при цьому її особлива увага зосереджена на визнанні гуманістичних принципів соціальної взаємодії, які найбільш відповідають правовій державі і є одними з передумов залучення молоді з інтелектуальними порушеннями у систему суспільних відносин. Інтелектуальні порушення, як системні порушення пізнавальної діяльності, супроводжуються порушеннями комунікації, поведінки, мовлення, сенсомоторного функціонування, що зумовлює труднощі соціальної адаптації та соціалізації. Ці труднощі у розвитку молодих осіб стають перешкодою до повноцінної гармонійної інтеграції в суспільство, що зумовлює потребу у системній підтримці їхньої соціальної інтеграції з боку держави та суспільства.

Сьогодні існує значна кількість досліджень, які вивчають різні фактори успішної соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями в соціальний простір. Так А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда (2014) вивчали особливості організації та управління інклюзивною освітою. С. Чупахіна (2020) спрямувала вивчення на психофізіологічні особливості опанування учнями з інтелектуальними порушеннями інформаційно-комунікаційними технологіями. В. Недомовна (2016) дослідила вплив співпраці батьківської спільноти та школи на успішність інклюзивної освіти. Л. Остролуцька та І. Луценко (2017) спрямували свій інтерес на вивчення особливостей соціальної роботи з сім'ями, в яких є особи з інвалідністю. Соціально-педагогічні аспекти роботи з молоддю з функціональними обмеженнями вивчала А. Капська (2003), С. Конопляста та О. Белова (2021) дослідили

умови інтеграції дітей з ООП в систему освітнього європейського простору, серед яких визначили «соціальну та побутову адаптацію; забезпечення правом на рівний доступ до освіти; врахування ціннісних інтересів, потреб, індивідуальних, психофізіологічних, інтелектуальних можливостей; формування пізнавальної активності до навчальної діяльності; створення умов для отримання досвіду соціальної взаємодії в оточенні ровесників з типовим психофізичним розвитком; розвиток морально-культурних цінностей» (с. 118). Питання соціально-правового захисту дітей з вадами інтелектуального розвитку вивчали Б. Андрусишин та В. Синьов (2007), а також Р. Імереллі, Р. Кравченко, Н. Майорова (2011), які за результатами свого вивчення сформували посібник для законних представників людей з інтелектуальною недостатністю та психосоціальними розладами з питань захисту прав, опіки та піклування. Ці та інші дослідження репрезентують широкий спектр досліджень з організаційних, соціально-психологічних, педагогічних, дидактичних, правових аспектів розвитку цілісної системи соціальної інтеграції осіб з особливими потребами до соціального простору. Проте швидкоплинність соціальних змін, що відбуваються останніми роками в нашому суспільстві, зумовлюють потребу в запродовженні дослідницької роботи та зосередженні уваги на пріоритетних напрямках розвитку системи ефективною соціальною інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями.

Мета дослідження – виявити напрями подальшого розвитку цілісної системи соціального інтегрування молоді з інтелектуальними порушеннями в Україні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення психологічної та педагогічної літератури з метою з'ясування змістовного наповнення базових понять

дослідження, обґрунтування сутності та особливостей соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями.

Зміст і сутність поняття «інтелектуальні порушення». У Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю було надано класифікацію інвалідності, а саме: фізичну; сенсорну, ментальну (порушення психіки та поведінки: епілепсія, аутизм, синдром Дауна); інтелектуальну (розумова відсталість, що дорівнює 70 одиницям або нижче при індивідуально проведеному IQ-тестуванні). Крім того, інвалідність за критерієм інтелекту має наступні рівні вираженості: легка – від 50–55 до 70 IQ; помірна від 35–40 до 50–55 IQ; тяжка від 20–25 до 35–40 IQ; глибока – нижче 20–25 IQ та неуточнена розумова відсталість (Остролицька, Луценко, 2017, с. 163). Концепція інвалідності в Україні передбачає мобілізацію зусиль держави на те, щоб молодь з інтелектуальними порушеннями мала рівні можливості для реалізації своїх соціальних прав, незалежної та повноцінної участі у житті суспільства.

У наукових джерелах ХХ ст. активно застосовувались такі поняття, як «ідіотія», «дебільність», «розумова недостатність». Але вже з 1992 року почав набувати більш широкого вжитку термін «розумова відсталість», який був закріплений у Міжнародній статистичній класифікації хвороб (МКХ-10), розробленій ВООЗ. Відповідно до цього документа розумова відсталість – стан затриманого або неповного розвитку психіки, який супроводжується порушенням когнітивних, мовленнєвих, моторних і соціальних здібностей. Але в одинадцятому перегляді Міжнародної статистичної класифікації хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям (МКХ-11), цей термін був змінений на «порушення інтелектуального розвитку», що відповідає основним аспектам недискримінаційного підходу до осіб з психічними та фізичними порушеннями та характеризується інтелектуальним функціонуванням та адаптивною поведінкою.

Сучасне трактування поняття «інтелектуальні порушення» було запропоноване Американською асоціацією з інтелектуальних порушень та порушень розвитку (AAIDD) як

порушення, що пов'язані зі значними обмеженнями інтелектуального функціонування та комплексом психоемоційних реакцій людини, спрямованих на звикання до певних умов життя, що проявляється в оволодінні академічними, соціальними і практичними навичками та виражається у віці до 18 років (Schalock, Borthwick-Duffy, & Bradley, 2010).

Американська психологічна асоціація (APA) розробила «Діагностичне та статистичне керівництво з психічних розладів» (DSM-5), де зазначили, що інтелектуальні порушення належать до розладів нервово-психічного розвитку, і підкреслили їх здатність довго зберігати і виявляти свої властивості та тісний зв'язок з ранніми порушеннями роботи мозку. Відповідно до доведених клінічних суджень та стандартизованих результатів оцінювання J. Matson, A. Issarraras (2019, с. 1095) було визначено, що до основних ознак, які засвідчують інтелектуальні порушення, належить порушення здатності до зіставлення думок, зв'язок їх задля відповідних висновків, логічне мислення, побудова суджень, осмислення, навчання, розв'язання проблем, організація і планування) та навички самостійного життя в соціумі (адаптивні навички), до яких належить здійснення роботи в академічних, соціальних та практичних сферах, наприклад, в колективі, вдома чи в освітньому закладі, відповідно до вікової категорії, статевої ознаки та очікувань в соціально-культурній сфері. Крім того, вченими було зазначено, що зазначені порушення можуть не проявлятися впродовж усього періоду розвитку індивіда. Р. Шалок, Р. Лукасон та К. Шогрен (2007) констатували, що зміст поняття «інтелектуальні порушення» впродовж багатьох років залишається майже незмінним та передбачає порушення пізнавальної активності, комплекс психоемоційних реакцій людини, спрямованих на звикання до певних умов життя та ранніх проявів відмічених симптомів (Schalock, Luckasson, & Shogren, 2007, с. 119).

С. Чупахіна (2020) інтелектуальні порушення розглядає як стійкі порушення пізнавальної діяльності в результаті органічного ураження головного мозку (с. 162). І. Войтюк (2020) цей термін визначає як певну групу

патологічних станів, що характеризується порушенням цілісної взаємодії між інтелектуальною та афективними сферами пізнавальної діяльності, що виявляється в загальному психічному недорозвитку з переважаючим інтелектуальним дефектом та труднощами в адаптації до соціального середовища (с. 46). У досліджуваному контексті цінними, на наш погляд, є наукові положення вчених Л. Прядко та О. Фурман, які трактували «розумову відсталість» як систему спадкових, вроджених або набутих синдромів загального психічного відставання у розвитку, що виражається у труднощах процесу адаптації до соціального простору (Прядко та Фурман, 2015, с. 7).

На підставі зазначеного вище, сформулюємо ключовий термін нашого дослідження – *молодь з інтелектуальними порушеннями* – це особи, які мають якісні та кількісні відхилення розвитку розумових здібностей та повністю або частково втратили здатність самостійно виконувати певні функції у порівнянні зі здоровими людьми в результаті захворювання, отриманої травми чи вад, які виникають на момент народження.

Законодавча база як інструмент розбудови системи соціального інтегрування молоді з інтелектуальними порушеннями. Важливим напрямом роботи на державному рівні з метою реформування та впровадження міжнародних підходів до соціальної інклюзії є Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1018 від 27.12.2017 року «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року», яке було прийняте для подолання соціальної ізоляції осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями, що здійснюється за рахунок включення цих осіб до соціальних спільнот, забезпечення їх підтриманого проживання на рівні територіальної громади, соціального супроводу у процесі працевлаштування, оптимізації системи надання соціальних і реабілітаційних послуг.

Сьогодні у практичній сфері соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями застосовується комплекс фундаментальних міжнародних законодавчих

документів, а саме: Загальна декларація прав людини (ЗДПЛ), що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 року, Декларація про права розумово відсталих осіб, яка проголошує права осіб з інтелектуальною недостатністю, що була прийнята 20.12.1971 року. Цей документ створений з метою визначення рівних та особливих прав осіб з розумовою відсталістю, Декларація про права інвалідів, проголошена ООН 09.12.1975 року, а «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», що були прийняті на 48 сесії Генеральної Асамблеї ООН 20.12.1993 року, увібрали в себе дух та ідеологію всіх основних актів Організації Об'єднаних Націй в гуманітарній сфері та в подальшому стали основним міжнародним документом, який фіксує основні принципи взаємодії соціуму та людей з обмеженими можливостями.

Саме ці законодавчі документи світового співтовариства стали основою для створення нормативно-правових актів в Україні щодо забезпечення захисту і підтримки осіб з функціональними обмеженнями, а саме: Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», що був ухвалений 21.03.1991 року, Закон України від 06.10.2005 р. «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», Закон України від 17.01.2019 р. «Про соціальні послуги», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перейменування Фонду соціального захисту інвалідів і приведення термінології у відповідність із законодавством у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю» (2021).

Чинне українське законодавство сприяло створенню системи соціального захисту осіб з інвалідністю відповідно до реальної ситуації в Україні, а саме: пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державна соціальна допомога та підтримка (пільги та компенсації), матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення інвалідів, організація інклюзивного навчання, а також соціальну і професійну реабілітації (*Соціально-правовий захист*, 2007, с. 1–2). Крім цього, важливо зазначити, що для соціальної інтеграції осіб з інтелектуальними порушеннями

та забезпечення послуг на рівні громади є надання соціальних послуг шляхом впровадження механізму соціального замовлення, що проводиться в обсязі та з дотриманням вимог, визначених державними стандартами соціальних послуг з урахуванням потреб вразливих груп населення відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (2019).

Соціальне інтегрування молоді з інтелектуальними порушеннями як процес. Розглядаючи категорію «*інтеграція*», акцентуємо увагу на дослідженнях О. Безпалько (2008), який розглядає це поняття як процес та результат формування зв'язків, що сприяють та гарантують взаємозв'язок компонентів і виникнення інтегративних якостей, а термін «*інтегрування*» окреслює сам процес інтеграції. У наукових джерелах «соціальна інтеграція» характеризується як досягнення кінцевої мети даного процесу, коли особистість, яка має тимчасові або постійні порушення у фізичному чи психічному розвитку, входить в життя соціуму і почуває себе комфортно. При цьому, як відомо, основним завданням соціальної інтеграції є побудова такого суспільства, де кожна особистість буде відчувати себе затишно та приймати активну участь у забезпеченні його розвитку. Крім того, було визначено, що соціальна інтеграція осіб із інвалідністю розглядається як система заходів, які орієнтовані на відтворення порушених чи позбавлених особистістю зв'язків та відносин з соціумом (Прядко, 2015).

У психолого-педагогічних джерелах феномен соціального інтегрування розглядається з позиції соціальної адаптації особистості з проблемами в розвитку до загальної системи соціальних відносин, перш за все в межах того найближчого простору, в яке вона інтегрується (Капська, 2003, с. 72); процес і водночас система залучення такої особистості в різні соціальні групи і ставлення через забезпечення спільної діяльності (ігрової, навчальної, трудової) (*Інклюзивна освіта*, 2014, с. 56); досягнення кінцевої цілі у процесі спеціального навчання, яке орієнтоване на ознайомлення особистості з проблемами розвитку життя соціуму (Недомовна, 2016, с. 21). Отже, поняття «соціальна інтеграція» -- це динамічна

система, у якій реалізується досягнення поставленої мети, а саме: відновлення соціального статусу людей з інвалідністю, і, як наслідок, здійснюється залучення таких осіб в усі соціальні системи, інститути, відносини, які розраховані для здорових людей, а також їх участь у головних життєвих сферах та діяльності соціуму відповідно до віку й статевої приналежності, яка спрямована на соціальну адаптацію молоді з інтелектуальними порушеннями до загальної системи соціальних стосунків.

На підставі зазначеного вище, сформулюємо ключовий термін нашого дослідження – *соціальна інтеграція молоді з інтелектуальними порушеннями* – це процес надання молоді з інтелектуальними порушеннями реальних можливостей брати участь у всіх видах і формах життя соціуму на рівні і разом з іншими представниками суспільства в умовах, що компенсують відхилення в розвитку.

Соціальна адаптація молоді з інтелектуальними порушеннями як початковий етап їхнього соціального інтегрування. Підготовка молоді з інтелектуальними порушеннями до соціального інтегрування має ґрунтуватися на розробці нових теоретичних підходів до організації її навчання, виховання і організації всієї життєдіяльності. Це завдання має вирішуватися з урахуванням всього комплексу медичних, педагогічних, економічних, соціально-психологічних компонентів.

Одним з початкових етапів інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями в суспільство є соціальна адаптація, яка відбувається на трьох рівнях: фізіологічному (здатність підтримувати власні фізіологічні параметри в межах, які необхідні для нормальної життєдіяльності при зміні зовнішніх умов), психологічному (забезпечення нормальної роботи всіх психічних структур під впливом зовнішніх психологічних факторів) і соціальному.

Установами, що вирішують задачу соціальної адаптації молоді з інтелектуальними порушеннями, є (1) *інклюзивні освітні заклади*, які здійснюють спеціально організований неперервний педагогічний, корекційний, виховний вплив з урахуванням всієї складності порушень

розвитку цієї категорії молоді, (2) *реабілітаційні центри* системи соціального захисту та соціальних служб для молоді. Останнім часом виникла велика кількість державних та приватних закладів реабілітації, де надаються якісні послуги із соціальної інклюзії, денного догляду, організації дозвілля, літнього оздоровлення тощо. Значна кількість закладів надають консультативну, методичну та матеріальну допомогу (Імереллі та ін., 2011, с. 41). (3) *заклади системи спеціальної освіти*. Наголосимо, що для впровадження успішної комплексної системи медико-соціальної та психолого-педагогічної реабілітації таких дітей фахівцям необхідно врахувати психолого-педагогічні, соціально-психологічні, а також особистісно-індивідуальні фактори, які ускладнюють розвиток і самореалізацію цих дітей.

Індивідуальна програма як інструмент реалізації завдань соціальної інтеграції. Соціальна інтеграція осіб з інтелектуальними порушеннями може бути досягнута за допомогою реалізації індивідуальної програми соціально-педагогічної реабілітації, яка передбачає роботу із близьким оточенням (дорослими і дітьми) молодшої людини як найбільш значимих суб'єктів процесу її соціального інтегрування. Процес соціального інтегрування вважається успішним, якщо його учасники набули нові соціальні ролі, цінності, норми, стереотипи поведінки, що у повній мірі задовольняють потреби особи.

Висновок. Молодь з інтелектуальними порушеннями – це особи, які мають якісні та кількісні відхилення розвитку розумових здібностей та повністю або частково втратили здатність самостійно виконувати певні функції в результаті захворювання, отриманої травми чи вад, які виникли при народженні. Підтримка соціального інтегрування молоді з інтелектуальними порушеннями на рівні держави

виражається у функціонуванні системи інститутів, які вирішують окремі завдання цього процесу. Зокрема формується державна політика толерантності стосовно осіб з інтелектуальними порушеннями, впроваджуються механізми із забезпечення конституційних прав та свобод, а також реалізуються рівні можливості в усіх сферах життя суспільства. Законодавча база в Україні виступає основним інструментом, що гарантує особам з інтелектуальними порушеннями отримання якісних послуг, до яких належить корекційно-педагогічна робота, піклування, захист прав, лікування тощо.

Початковим етапом соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями є розгортання змістовної діяльності закладів освіти (спеціальної та інклюзивної) та комплексної реабілітації в Україні, які здатні успішно здійснити соціальну адаптацію осіб з порушеннями інтелекту шляхом пропедевтичного комплексного (соціального, емоційного та когнітивного) розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя.

Відповідно до пріоритетних напрямів подальшої розбудови системи соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями належать: подальше вдосконалення законодавчо-нормативної бази, вдосконалення організаційно-методичних засад діяльності закладів інклюзивної освіти та комплексної реабілітації, підвищення прозорості та доступності соціальних послуг, системна інформаційна політика, спрямована на гуманізацію ставлення суспільства до осіб з різними типами порушень розвитку.

Перспективними напрямами подальших досліджень є вивчення досвіду європейських країн щодо забезпечення соціальної інтеграції молоді з інтелектуальними порушеннями.

Література

- Андрусішин Б. І., Синьов В. М. Соціально-правовий захист дітей з вадами розумового розвитку: навч посібник. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2007. 176 с.
- Безпалько О. В. Шляхи адаптації та інтеграції в громаду дітей з обмеженими функціональними можливостями. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки.* № 121. 2008. С. 32–35.
- Войтюк І. В. Корекція мислення дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями розвитку засобами нетрадиційної зображувальної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.03. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2020. 330 с.
- Імереллі Р., Кравченко Р., Майорова Н. Посібник для законних представників людей з інтелектуальною

- недостатністю та психосоціальними розладами з питань захисту прав, опіки та піклування. Київ : ВГО «Коаліція». 2011. 164 с.
- Капська А. Й. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями : навчально-метод. посіб. для соц. працівників і соц. педагогів. Київ : ДЦССМ, 2003.
- Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. Інклюзивна освіта: особливості організації та управління: навч.- метод. посібн ; за заг. ред. Л. І. Даниленко. Київ, 2014. 238 с.
- Конопляста С. Ю., Белова О. Б. Актуальні проблеми інтеграції в освіті дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 2(5). С. 103–112. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-11>*
- Недомовна В. Успішна інклюзивна освіта: співпраця батьківської спільноти та школи. *Директор школи. 2016. № 1/2. С. 20–22.*
- Остролицька Л. І., Луценко І. В. Соціальна робота з сім'ями, в яких є особи з інвалідністю. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч 2. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. С. 161–190.
- Прядко Л. О., Фурман О. О. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : Методичний посібник. Суми. 2015. 114 с.
- Чупахіна С. В. Психофізіологічні особливості опанування учнями з інтелектуальними порушеннями інформаційно-комунікаційними технологіями. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 6 (162), 2020. 156-166. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.3731333>.*
- Matson J. L., & Issarraras A. (2019). Handbook of intellectual disabilities. *Cham: Springer*, 1093–1103.
- Schalock R. L., Luckasson R. A., & Shogren K. A. (2007). The renaming of mental retardation: Understanding the change to the term intellectual disability. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 45(2), 116–124.
- Schalock R.L., Borthwick-Duffy S.A., Bradley V.J., et al. *Intellectual Disability: definition, classification, and systems of supports*. Arlington, VA : ERIC; 2010.
- The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines, 1992. URL : <https://www.who.int/publications/i/item/9241544228>

References

- Andrusyshyn, B. I. & Syniov, V. M. (2007). Social and legal protection of children with intellectual disabilities : manual : National Pedagogical Dragomanov University (ukr).
- Bezpalko, O. V. (2008). Ways of adaptation and integration into the community of children with limited functional capabilities. *Herald of Cherkasy University. Pedagogical Sciences Series* (Iss. 121). 32–35 (ukr).
- Chupakhina, S. V. (2020). Psychophysiological features of learning information and communication technologies by students with intellectual disabilities. *Herald of T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"*, 6 (162), 156–166. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3731333> (ukr).
- Imerelli, R., Kravchenko, R. & Maiorova, N. (2011). Guide for legal representatives of people with intellectual disabilities and psychosocial disorders on rights protection, guardianship and care : Publishing House «Koalitsiia» (ukr).
- Kapska, A. Y. (2003). Social-pedagogical work with children and youth with functional limitations : scientific and methodological manual for social workers and social pedagogues : DTsSSM (ukr).
- Kolupaieva A. A., Sofii N. Z. & Naida Yu. M. (2014). Inclusive education: peculiarities of organization and management : scientific and methodological manual (ukr).
- Konopliasta, S. Yu. & Bielova, O. B. (2021). Current problems of integration in the education of children with special educational needs in Ukraine. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal : Publishing house of the Municipal Institution of Higher*

- Education — Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5). 103–112. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-11> (ukr).
- Matson, J. L., & Issarraras, A. (2019). Handbook of intellectual disabilities. *Cham: Springer*, 1093–1103 (eng).
- Nedomovna, V. (2016). Successful inclusive education: cooperation between the parent community and the school. *School Headmaster*, 1/2, 20–22 (ukr).
- Ostrolutska L. I. & Lutsenko I. V. (2017). Social work with families in which there are persons with disabilities. Social work with vulnerable families and children : Part 2. : OBNOVA KOMPANI Publishing, 161–190 (ukr).
- Priadko, L. O. & Furman, O. O. (2015). Didactic foundations of teaching children with intellectual disabilities : methodological manual (ukr).
- Schalock, R. L., Borthwick-Duffy, S. A. & Bradley, V.J., et al. (2010). Intellectual Disability: definition, Classification, and Systems of Supports. Arlington, VA: ERIC (eng).
- Schalock, R. L., Luckasson, R. A., & Shogren, K. A. (2007). The renaming of mental retardation: Understanding the change to the term intellectual disability. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 45(2), 116–124 (eng).
- The ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines, (1992). <https://www.who.int/publications/i/item/9241544228> (eng).
- Voitiuk, I. V. (2020). Correction of thinking of older preschool children with intellectual developmental disorders by means of non-traditional pictorial activities: *thesis. ... Doctor of Pedagogical Sciences: 13.00.03. / National Pedagogical Dragomanov University* (ukr).

SOCIAL INTEGRATION OF YOUTH WITH INTELLECTUAL DISABILITIES: CURRENT DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

Anna Katerynych, second-year graduate student majoring in 231 Social Work, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine, e-mail : a.katerynych.asp@kubg.edu.ua

Young people with intellectual disabilities are persons who have qualitative and quantitative deviations in the development of mental abilities and have completely or partially lost the ability to independently perform certain functions as a result of illness, injury or birth defects. Support for social integration of youth with intellectual disabilities at the state level is expressed in the functioning of a system of institutions that solve individual tasks of this process. In particular, a state policy of tolerance for persons with intellectual disabilities is being formed, mechanisms are being implemented to ensure constitutional rights and freedoms, and equal opportunities are being implemented in all spheres of society. The legislative framework in Ukraine acts as the main tool that guarantees persons with intellectual disabilities to receive quality services, which include correctional and pedagogical work, care, protection of rights, treatment, etc. The initial stage of social integration of youth with intellectual disabilities is the deployment of meaningful activities of educational institutions (special and inclusive) and complex rehabilitation in Ukraine, which, in particular, are able to successfully implement social adaptation of persons with intellectual disabilities through propaedeutic complex (social, emotional and cognitive) development of each child so that he/she feels like a unique, full-fledged participant in social life. Accordingly, the priority directions for the further development of the system of social integration of young people with intellectual disabilities include the following: further improvement of the legislative and regulatory framework, improvement of the organizational and methodological foundations of the activities of institutions of inclusive education and comprehensive rehabilitation, increase in the transparency and accessibility of social services, systematic information policy aimed at humanizing society's attitude towards persons with various types of developmental disorders.

Key words: social integration, intellectual disabilities, socio-pedagogical assistance, rehabilitation measures, disability.

Стаття надійшла до редакції / Received 27.02.2023

Прийнята до друку / Accepted 31.03.2023

Унікальність тексту 83,7 % (Unicheck ID1015983119)

© Катеринич Анна Андріївна, 2023